

УДК 159.9:347.962]:159.964.2Юнг+Ніцше

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.2.6>**Ольга КАЗАЧУК**

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри психології,

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

ПрАТ «БНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

ol4ik.kazachuk@gmail.com

ORCID: 0009-0007-7575-3559

**АРХЕТИПИ, ВЛАДА І ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІДБОРУ СУДДІВ
У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЙ ЮНГА ТА НІЦШЕ**

У статті досліджено психологічні основи відбору суддів крізь призму аналітичної психології К. Г. Юнга та філософської антропології Ф. Ніцше. Показано, що архетипова структура особистості, зокрема інтеграція несвідомих компонентів (аніма/аніmus, тінь), істотно впливає на здатність судді дотримуватись принципів неупередженості, етичної стабільності та колегіальності. Узагальнено ознаки архетипової та статевої тіні, наведено таблиці практичного застосування юнґіанських і ніцшеанських підходів до психодіагностики кандидатів. Обґрунтовано необхідність використання проєктивних, біографічних і типологічних методик на етапі відбору кандидатів у судді на посаду. Визначено, що ключовими показниками доброчесності є: емпатійна компетентність, стійкість до влади, емоційна регуляція, колегіальність та здатність до етичного самоконтролю. Запропоновано інтегральну модель оцінювання, що враховує як глибинні мотиваційні ризики, так і психологічні ресурси, необхідні для здійснення справедливої правосуддя.

Постановка проблеми. У сучасних правових системах ефективність та легітимність судової влади значною мірою визначаються не лише професійною підготовкою суддів, а й їхньою особистісною доброчесністю. У світлі викликів, пов'язаних із політичним тиском, емоційною нестабільністю, корупційними ризиками та розмиванням етичних стандартів, постає потреба у концептуальному переосмисленні психологічних критеріїв суддівського відбору. Особливе значення набуває аналіз несвідомих мотивацій і архетипових структур, що можуть бути прихованими предикторами поведінкових відхилень у діяльності судді.

Ключові слова: професійно-психологічний відбір суддів, архетипи Юнга, жіноче і чоловіче начало, доброчесність, тінь особистості, аніма і аніmus, воля до влади, Ніцше, психодіагностика, етична зрілість.

Olha Kazachuk. ARCHETYPES, POWER AND INTEGRITY: PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF JUDGE SELECTION THROUGH THE LENS OF JUNG AND NIETZSCHE

The article investigates the psychological foundations of judicial selection through the lens of Carl Gustav Jung's analytical psychology and Friedrich Nietzsche's philosophical anthropology. It demonstrates that the archetypal structure of personality—particularly the integration of unconscious components such as the anima/animus and the shadow—substantially affects a judge's ability to maintain impartiality, ethical stability, and collegiality. The features of both the archetypal and the gender shadow are summarised, and tables illustrate the practical application of Jungian and Nietzschean approaches to candidate psychodiagnostics. The need to employ projective, biographical, and typological techniques at the recruitment stage is substantiated. Key indicators of judicial integrity are identified as empathic competence, resistance to the lure of power, emotional regulation, collegiality, and the capacity for ethical self-control. An integral assessment model is proposed that accounts for deep-seated motivational risks alongside the psychological resources required for the administration of fair justice.

Problem statement. In contemporary legal systems, the effectiveness and legitimacy of the judiciary depend not only on judges' professional training but also on their personal integrity. Against the backdrop of political pressure, emotional instability, corruption risks, and the erosion of ethical standards, there is a pressing need to rethink the psychological criteria for judicial selection. Particular emphasis should be placed on analysing unconscious motivations and archetypal structures that may serve as hidden predictors of behavioural deviations in judicial practice.

Key words: judicial psycho-professional selection, Jungian archetypes, feminine and masculine principles, integrity, shadow of personality, anima and animus, will to power, Nietzsche, psychodiagnostics, ethical maturity.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри актуальність теми, питання професійно-психологічного відбору суддів досі не дістало належного висвітлення у вітчизняній науці. Окремі дослідники – зокрема І. О. Баклицький, В. В. Барко, М. С. Корольчук, О. А. Блінов – аналізують аспекти психологічної готовності, мотиваційної стійкості та критеріїв добору правничих кадрів. С. Ф. Демченко акцентує на необхідності

системного підходу до судової реформи, а З. Р. Кісіль порушує проблему професійної деформації. І. І. Котюк звертає увагу на моральну доброчесність судді як ключовий фактор. Психологічну основу теми підсилюють концептуальні підходи С. Д. Максименка, Г. С. Костюка та В. В. Романова, які закладають теоретичне підґрунтя для аналізу особистості судді. Ці напрацювання дозволяють у межах концепцій Юнга й Ніцше

глибше осмислити архетипові та морально-вольові засади відбору.

Мета статті. Метою є обґрунтування необхідності включення концепцій Юнга і Ніцше до моделі професійного відбору суддів як інструментів виявлення несвідомих мотиваційних ризиків і ресурсів особистості, що мають значення для забезпечення доброчесності та ефективності правосуддя.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій традиції аналітичної психології Карла-Густава Юнга чоловік і жінка постають не лише як біологічні статі, а як носії взаємодоповнювальних психічних структур. Чоловіча психіка охоплює *аніму* – несвідомий жіночий образ, у той час як жіноча містить *анімус* – несвідомий чоловічий вектор [2]. Усередині цієї полярної пари розгортається широке поле потенційних аспектів як для конструктивної взаємодії, так і для патологічних перекосів. При призначенні на посаду судді обидві тенденції стають критичними: інтегрована аніма забезпечує емпатійну чутливість до сторін процесу, а гармонізований анімус – раціональну стабільність та здатність ухвалювати остаточні рішення (рис. 1).

«Кожний чоловік... несе в собі вічний образ жінки», – підкреслював Юнг, окреслюючи внутрішній синтез маскулінного й фемінінного начал. Невміння встановити контакт із власною анімою породжує *негативне фемінне* у чоловікові: нарцисичну вразливість, схильність до емоційного заціпеніння, безжальність і гіперраціоналізацію. У жіночій психіці аналогічно формується

Рис. 1. Структура особистості за Юнгом

Джерело: [1].

негативний анімус – різка, конфронтаційна, «металево-логічна» позиція, що знецінює плюралізм поглядів [4]. Обидва феномени є несприятливими для функції правосуддя, оскільки породжують дихотомії «свій – чужий», «правий – винний» без урахування контексту (табл. 1).

У своїй зрілій формі чоловіче «я» реалізується крізь конфігурацію архетипів *персона* та *его*, виставляючи зовнішню соціальну маску й внутрішній центр свідомості. Надмірна ідентифікація з персоною робить особистість надто «службовою», уразливою до думки інших і політичного тиску. Навпаки, надто потужне *его* без компенсації з боку колективних цінностей призводить до авторитарного стилю. Через обидва канали може прориватися *тінь* – несвідомий складник агресії, упереджень або прихованої тяги до влади. Юнг застерігав: «*Особистість та її відносини зі світом тим гармонійніші, чим повніше усвідомлюється тінь*» [1]. Отже, внутрішнє завдання кандидата на суддівську мантию – визнати й трансформувати власні імпульси, аби вони не проявилися у вигляді корупційної чи маніпулятивної поведінки.

Чоловік, за Юнгом, живе у парадигмі *зовнішньої дії та здобутку*; його лібідо природно тяжіє до об'єктивізації світу та конструювання раціональних систем. Це позитивно, коли спрямовується на вибудову юридичної аргументації, та стає деструктивним, коли компенсаційно переходить у гіперлогіку без емоційного коректора. Жінка більшою мірою занурена в *сферу стосунків* і оперує тонкими почуттєвими сигналами. Позитивний аспект – інтуїтивне охоплення цілісної ситуації; негативний – ризик «прихованого впливу», якщо емоційна включеність переростає в неусвідомлену маніпуляцію [7].

Усезагальний чоловічий негатив, що виявляється на планеті, – тенденція до «одновекторної» експансії, коли воля до сили відривається від етичних параметрів. У жінок домінує інша крайність – «емоційна тотальність», схильність ототожнювати особисті симпатії з моральною правотою. Обидва полюси несуть ризик суддівського упередження: перший – жорсткий формалізм, другий – афективну вибірковість.

Якщо говорити про маневрування між негативними полюсами, то лавірування полягає у свідомій *індивідуації* – процесі, де свідома особистість інтегрує тінь, аніму/анімус та колективні архетипи задля становлення самотистійності [2]. Практично це означає застосування психодіагностичних та освітніх заходів (табл. 2).

Таблиця 1

Архетипи, описані Юнгом та їх застосування при відборі суддів на посаду

Архетип	Визначення	Використання в контексті відбору суддів
Аніма	Несвідомий жіночий бік особистості чоловіка	Вказує на здатність чоловіка-судді проявляти емпатію, інтуїцію, гнучкість мислення. Нерозвинена аніма може свідчити про емоційну холодність або труднощі в розумінні мотивації інших.
Анімус	Несвідомий чоловічий бік особистості жінки	Допомагає оцінити у жінки-судді такі якості, як рішучість, логіка, стійкість у стресових умовах. Невпорядкований анімус може спричиняти схильність до жорстких суджень або домінування.
Персона	Соціальна роль, створена з урахуванням очікувань суспільства	Дає змогу оцінити, наскільки кандидат на посаду судді дотримується професійної ролі, зберігаючи при цьому автентичність. Перебільшена або фальшива персона може вказувати на конформізм або втрату етичного ядра.
Тінь	Несвідоме протилежне Я, яке особа не визнає або пригнічує	Дослідження тіні дозволяє виявити схильності до моральних компромісів, агресії, заздрості чи маніпуляцій, які можуть несвідомо впливати на судові рішення. Важлива для прогнозування поведінки у конфліктних або кризових ситуаціях.
Самість	Центр особистості, що інтегрує свідоме і несвідоме	Виявляє рівень психологічної цілісності кандидата, здатність до саморефлексії, моральної стабільності й незалежності судження. Кандидати з інтегрованою самістю демонструють етичну зрілість і внутрішню автономність.
Мудрець	Символ внутрішньої мудрості, розсудливості, життєвого досвіду	Орієнтир на пошук судді, який у своїх рішеннях ґрунтується не лише на букві закону, а й на моральних цінностях, розумінні глибинних соціальних процесів.
Бог	Уособлення найвищої мети, образ ідеалу або психічної повноти	Важливий для аналізу того, на які ідеали орієнтована особистість. Якщо кандидат проєктує ідеал правосуддя на образ божественного порядку, це може вказувати на високий рівень внутрішньої мотивації до справедливого судочинства.

Примітка: Сформовано автором на основі джерела [6].

Із таблиці 2 видно, що основним для вияву глибинних психодинамічних установок при професійно-психологічного відборі кандидатів у судді є:

1. Поглиблене біографічне інтерв'ю з фокусом на пережиті емоційні кризи для виявлення неусвідомлених сценаріїв.

2. Проективні методи (ТАТ, контент-аналіз снів) для експлікації тіні.

3. Тренінги емоційної компетентності й супервайзерські групи, в яких кандидат відпрацьовує вміння утримувати парадокс між особистісними симпатіями та юридичними фактами.

4. Нормативне укорінення у професійні цінності розбору складних етичних дилем.

У такому разі негативні архетипові прояви «розряджаються» на символічному рівні та не зумовлюють поведінку в залі суду.

У рамках аналітичної психології Карла Юнга важливим є не лише визнання структурних архетипів у межах психіки, а й усвідомлення їхньої дуальної природи – наявності як позитивного, конструктивного потенціалу, так і деструктивного, тіньового змісту. Відтак, при аналізі чоловічого та жіночого начал

у психіці особистості, що претендує на виконання функції судді, надзвичайно важливо звертати увагу на ті прояви, які є соціально прийнятними, стабілізуючими, а також на ті, що здатні порушити баланс справедливості, неупередженості й об'єктивності.

У межах чоловічої психічної організації, у своїй позитивній формі, спостерігається чітке стратегічне мислення, здатність прогнозувати й бачити структуру процесу в його цілісності. Такі риси, як принциповість, послідовність у прийнятті рішень, а також вміння утримувати межі процесуального порядку, є надзвичайно важливими для здійснення судочинства. Чоловіче начало в цьому контексті забезпечує опору на логіку, доводи, факти, правові категорії, формуючи тим самим жорсткий, але необхідний каркас об'єктивного аналізу. Однак, у своїй тіньовій, негативній формі, архетипово чоловіче може проявитися через тенденцію до деспотичного контролю – прагнення не координувати, а домінувати. У таких випадках раціональність набуває гіпертрофованих форм, перетворюючись на гіперраціональність, що ігнорує будь-які емоційні, гуманістичні або ситуаційно-

Таблиця 2

Цитати Юнга про чоловіків, їх психічний сенс та можливості оцінювання

Пряма цитата (К. Г. Юнг)	Концептуальний зміст	Валідна методика	Застосування під час відбору
«Чоловік... повинен дослідити цю внутрішню жіночу енергію»	Необхідність інтеграції аніми для розвитку емпатії	Опитувальник емоційної емпатії Д. Дейвіса; вправи «активної уяви»	Перевірити здатність кандидата встановлювати контакт із переживаннями сторін
«Придушення жіночої основи... призводить до появи негативної Аніми»	Ризик емоційного заціпеніння та нарцисичної вразливості	Шкала алекситимії TAS-20; інтерв'ю за моделлю SCID-5-PD	Виявити потенційну емоційну недоступність, яка заважає враховувати гуманітарний фактор
«Чоловік, який не пройшов через пекло своїх пристрастей...»	Важливість усвідомлення тіні та інстинктів	Тематичний аперцептивний тест (TAT) із юнгіанською інтерпретацією	Оцінити, чи здатен кандидат регулювати агресивні імпульси
«Екстравертована особистість у своєму несвідомому інтровертована»	Компенсаторна функція несвідомого, приховані контртенденції	Типологічний опитувальник MBTI + шкала «Управління враженням» BIDR-6	Виявити розбіжність між публічною поведінкою й прихованими мотиваціями
«Утримати рівновагу між мисленням і почуттям» (перефраз вислову про раціональні функції)	Необхідність рівноваги логіки та емоцій у рішенні	Комбінований профіль NEO-PI-3 (фактор Agreeableness та Openness)	Прогнозувати, чи не скотиться кандидат у жорсткий формалізм
«Людина, яка не відрізняє себе від роду...» (посилання на міфологічну лекцію)	Уникнення колективістського злиття, здатність до індивідуальної відповідальності	Індекс локусу контролю Роттера; опитувальник лідерської відповідальності	Визначити, чи здатен суддя мислити незалежно від групових кліше
«Найбільший тягар дитини – непрожите життя її батьків»	Ризик перенесення родових комплексів у професійну сферу	Біографічне інтерв'ю «Life Story Interview» Д. Мак-Адсамса	Переконатися, що сімейні сценарії не вплинуть на неупередженість

Примітка: Сформовано автором на основі джерела [2, 11].

етичні аспекти. Звідси походить відчуженість, емоційна холодність і схильність до того, щоб будь-що «перемогти» в дискусії або процесі, замість того, щоби докопатися до правди як сутності. Така позиція руйнує баланс і загрожує втраті зв'язку з реальністю людського виміру правосуддя.

Жіночий полюс психіки, натомість, приносить в особистість здатність до інтуїтивного бачення цілого. Йдеться не просто про емоційність, а про глибинну чутливість до контексту, міжособистісних сигналів, до тих невербальних аспектів спілкування, які іноді є вирішальними в судовому процесі. Позитивна жіноча енергія допомагає формувати простір діалогу, а не конфронтації, активує толерантність до неоднозначностей, що надзвичайно важливо при розгляді складних справ, де істина не лежить на поверхні. *«Вітчизняні науковці надають різноманітні трактування поняття толерантності. Проте більшість погоджується з тим, що вона є основою спілкування цивілізованих людей і тісно пов'язана з культурою та традиціями народу. Дослідники виокремлюють такі її риси, як: повага до*

іншої людини та виявлення толерантності до різних культур, систем поглядів і переконань; терпимість до слабкостей інших; розширення власного досвіду та ведення критичного діалогу» [9, с. 11]. Проте й тут існує ризик надмірного акценту на внутрішніх переживаннях – у своїй деструктивній формі архетип Аніми може зумовлювати приховану маніпуляцію, коли рішення виносяться не на основі фактів, а під впливом симпатій, страхів чи упереджень [2]. Емоційна лабільність, нестабільність, зміна настрою, які виносяться у площину службових обов'язків, створюють загрозу підміни об'єктивної оцінки суб'єктивною реакцією. У таких випадках проявляється персоналізація конфлікту – тобто отождолення юридичної ситуації з власним внутрішнім досвідом або ставленням до фігурантів. А ще небезпечнішою є тенденція до того, щоби поставити уявне «ідеальне благо» вище за норми права – коли емоційно зумовлене бачення справедливості переважає над правовим підходом, що може призвести до ангажованості та ухвалення рішень, які не відповідають букві закону.

Завдання кадрового скринінгу – не придушити ці полярності, а розмістити їх у структурі самості так, щоб позитиви підтримували функцію правосуддя, а негативи трансцендувалися через усвідомлення і професійні етичні норми. Відбір суддів доцільно будувати на комбінованій моделі: типологічний профіль (екстраверсія–інтроверсія, провідні функції), клінічна оцінка тіні (проективні методи) та вимірювання професійних цінностей. Юнгіанська перспектива не є нормативною догмою; вона служить евристичним каркасом для формулювання гіпотез. Кінцева валідація здійснюється емпіричними психометричними показниками й реальними кейсовими спостереженнями. Інтеграція анімі/анімуса, усвідомлення тіні й розвиток самості формує внутрішній «центр тяжіння», який запобігає як емоційному затьмаренню, так і холодному формалізму – двоєдиній загрозі для фігури судді.

Таким чином, аналітична парадигма Карла Юнга надає інструментарій для детальної діагностики особистості кандидата: від виявлення латентних архетипових конфліктів до прогнозу поведінки у стресі. Коли ці знання поєднано з сучасними валідованими методиками, виникає комплексна модель відбору, здатна мінімізувати ризики упередженого правосуддя й водночас підтримати етичну, грамотно інтегровану особистість у виконанні суддівського обов'язку.

Переходячи до міркувань Фрідріха Ніцше про жінок, які посідають особливе місце, позаяк поєднують естетико-антропологічні інтуїції, особистісні проєкції, доводиться звертати увагу також на риторичну провокацію. Нижче проведено комплексний аналіз чотирьох джерел – енциклопедичної статті, вибірки цитат із *«По той бік добра і зла»*, *«Ессе Ното»* [9], *«Так казав Заратустра»* [8], а також розширеної біографічної замальовки стосунків мислителя з жінками [3]. Метою аналізу є з'ясування того, яким чином уявлення Ніцше про жіночу природу можуть опосередковано впливати на психологічні критерії відбору кандидатів на посаду судді, як виявити релевантні риси під час оцінювання та наскільки коректно апелювати до цих ідей з огляду на особистісний досвід автора.

Перш за все варто наголосити, що Ніцше не пропонував послідовної «теорії жінки»; його висловлювання коливаються між філософською метафориною, психо-біографічними афектами та свідомою риторичною гіперболізацією. У статті-огляді Вікіпедії підкреслено, що *«його загальне ставлення до жінок є амбівалентним»* – тезу підтверджу-

ють протилежні формулювання, починаючи від компліментарного визнання *«досконалої жінки»* як *«вищого типу людини»* («Людське, занадто людське») до різких випадів: *«ніщо не було більш чужим... для жінки, ніж правда»* («По той бік добра і зла», §239 [10]). Амбівалентність створює методологічне застереження: використовувати погляди Ніцше як прямий нормативний орієнтир під час професійного відбору означає ризикувати інтеграцією упереджень. Однак його тексти можуть становити евристичну цінність, коли йдеться про виявлення латентних характеристик кандидата – прихованих мотивацій, установок щодо влади, етики й тілесності.

У контексті відбору суддів ключовим є питання особистісної зрілості і здатності до неупередженого рішення. Ніцше вважав, що у жіночій психіці діє своєрідна *«природна хиткість»* – *«кіготь тигра під рукавичкою»* [3]. Якщо перенести цю метафору в галузь професійної психодіагностики, то вона акцентує необхідність верифікувати не лише декларовані цінності, а й механізми контролю імпульсів. У відборі кандидата-жінки на суддівську посаду доцільно застосовувати методики, спрямовані на оцінку емоційної регуляції (наприклад, шкалу А. Бека *«Схильність до гніву»* або тест К. Томаса на стиль поведінки в конфлікті), щоб виявити, чи *«тигровий кіготь»* інтегровано в конструктивні особливості реагування або приховано під фасадом *«персони»*.

Інша лінія, що пронизує афоризми Ніцше, – діалектика влади та підкорення. У *«Заратустрі»* звучить знаменитий імператив: *«Справжній чоловік поривається до небезпеки й гри. Тому й прагне він жінки як найнебезпечнішої іграшки»* [8]. Попри патріархальний характер формули, вона оголює механіку символічного *«привласнення»* жіночої ролі. Для відбору суддів це зумовлює необхідність перевіряти, чи не буде кандидатка (або кандидат) свою професійну маску як *«небезпечну іграшку»* – тобто чи не прагне використовувати судову владу для маніпулятивної реалізації власних силових фантазій. Психометрично це виявляється через показники високої домінантності в факторній структурі 16-ФПО Кеттелла (фактори E, F і H) у поєднанні з низькою субшкалою *«альтруїзм»* опитувальника HEXACO.

Не менш показовою є фраза *«Жінка ще не здатна до дружби: жінки – це все ще кішки і птахи»* (фрагмент *«Волі до влади»*) [6]. Хоч цитата виразно мізогінічна, вона підштовхує до роздумів про колегіальність. Суддя, незалежно від статі, працює у полі складних професійних відносин; отже, емпірично виявити

схильність до партнерської взаємодії можливо шляхом рольового моделювання (assessment center) із фіксацією поведінки у змодельованій колегії суддівської палати.

Особисті стосунки Ніцше демонструють, що його концепти про жінок народжені не лише спогляданням, а й травматичними переживаннями від відмов (Матільда Трампедях), нерекіпрованості пристрасті (Лу Андреас-Саломе) та гіпотетичного інцестуального досвіду з Елізабет [3]. Це посилює суб'єктивний, а не універсалістський характер суджень мислителя. У практиці професійного відбору такий біографічний фактор потребує критичної дистанції: оцінювати кандидаток крізь призму сентенцій Ніцше можна лише як евристичну гіпотезу, а не як доктрину. Інакше існує ризик інституціоналізувати приватний афект.

Водночас тексти Ніцше пропонують цінне поняття «*міні*» (передбачене в роз-

ділі про жінок Шопенгауера «Chapter 27, On women» [12, с. 550], але експліковане самим Ніцше) – тієї частини психіки, що приховує неприйнятні імпульси [10]. У суддівській професії «*міні*» може проявитися у вигляді латентної корупційної спокуси або упередженості. Тож профдіагностична програма має включати проєктивні методи (тематичний аперцептивний тест, асоціативний експрес-тест Л. Собчика) для висвітлення підсвідомих установок кандидатів (табл. 3).

Ще одне спостереження Ніцше – «*Жінка завжди вступала в змову з типом декадансу, священиками, проти «могутніх»*» (цитата з посмертного зібрання нотаток, [6]) – у контексті судочинства трансформується у попередження щодо потенційної лояльності до ідеологічних груп. Перевірити це можливо шляхом контекстуального інтерв'ю за моделлю STAR-L, де оцінюється реальна

Таблиця 3

Висловлювання Ніцше та їх застосування при відборі суддів на посаду

Пряма цитата (Ніцше)	Концептуальний зміст	Валідна методика	Застосування під час відбору
«Усе в жінці – загадка... зветься вона вагітністю»	Пріоритет екзистенційної місії, орієнтація на «мету-позасобову»	Інтерв'ю на цінності (техніка моделі VMI) – виявлення глибинних мотивацій	Перевірити, чи має кандидатка мотивацію до суспільної служби, чи здатна ставити загальне благо вище за особисті інтереси
«Кізь тигра під рукавичкою... наївність її егоїзму»	Прихована агресивність, інстинктивна самостверджувальна сила	Опитувальник Баса–Дарки; Hostility Inventory; кейс-дискусії з аналізом мікрожестів	Визначити наявність імпульсивної або компенсаторної агресії, яка може проявитися в професійній деформації або зловживанні владою
«Жінка ще не здатна до дружби»	Питання колегіальності, здатності до горизонтальної взаємодії	Assessment center з груповим розв'язанням етичної ситуації; оцінка партнерської взаємодії	Виявити, чи здатна кандидатка діяти як частина суддівської колегії, чи схильна до ізоляції або суперництва
«Від самого початку... для жінки, ніж правда»	Схильність до емоційної поведінки, управління враженням	Тест Mach-IV (макіавеллізм), BIDR-6 (рівень соціальної бажаності у відповідях)	Виявити ризик небажання показувати реальні переконання, що може призвести до непрозорості суддівської позиції
«Жінка... робить сильних слабкими – вона править, коли їй вдається подолати сильних»	Схильність до маніпулятивного впливу на інших	Рольова симуляція «Суддя-медіатор» з оцінкою впливових стратегій	Перевірити, чи вміє кандидатка конструктивно реалізовувати вплив у судовій залі та при комунікації із сторонами процесу
«Нехай чоловік боїться жінки, коли вона любить...»	Афективна глибина, емоційна поляризація (ризик афекту)	ALS-18 (Афективна лабільність), глибинне біографічне інтерв'ю про переживання емоційних криз	Оцінити стійкість до афекту, що може порушити об'єктивність при розгляді справ з емоційним навантаженням
«Наука вражає сором'язливість усіх справжніх жінок...»	Страх до публічності, уникання відкритої критики	Public Self-Consciousness Scale (оцінка сприйняття власного публічного образу)	Виявити рівень дискомфорту до публічної функції судді (прес-конференції, участь у медіа)

Примітка: Сформовано автором на основі джерела [10].

поведінка у ситуаціях політичного чи ідеологічного тиску. Сам Ніцше застерігав читача від буквального сприйняття власних одкровенень: «...коли йдеться про кардинальну проблему... мислитель не може перевчитися, а лише відкрити, *врейті-рейт*, як це «*влаштовано в ньому*»» («По той бік добра і зла», §231 [10]). Це означає, що будь-яке практичне застосування його афоризмів потребує валідації сучасними емпіричними інструментами психології особистості.

Отже, використання концептів Ніцше у практиці суддівського відбору можливе лише в режимі критичної реконструкції. Їх евристична роль полягає у тому, щоб допомогти сформулювати «гіпотези спостереження» щодо ризикових і ресурсних аспектів жіночої кандидатури: інтенсивність лібідинальних імпульсів, прихована агресивність, стратегічна комунікація, рівень колегіальності тощо. Проте остаточні висновки мають ґрунтуватися на валідованих психодіагностичних методиках і поведінкових індикаторах, а не на ідеологічних припущеннях автора, чий особистий досвід насичений травмами, проєкціями та літературними фігурами. Лише так можна забезпечити баланс між глибинним розумінням людської природи, до якого закликав Ніцше, та сучасними етичними стандартами професійного оцінювання.

У правових системах, що претендують на верховенство права, особистісна доброді-

ність судді є такою ж гарантією справедливого рішення, як і суто процесуальні запобіжники. Цю тезу яскраво підкреслив доктор юридичних наук, професор, І. І. Котюк у праці «*Чи може недоброчесна людина бути добродішним суддею?*», порушивши питання про психологічні засади професійної етики [5]. Розглядаючи цю проблему крізь призму двох різних, але взаємодоповнювальних дискурсів – аналітичної психології К. Г. Юнга та філософської антропології Ніцше – можна вибудувати комплексну модель оцінювання кандидатів, у якій архетипові стратегії (Юнг) і критика статевої ролі (Ніцше) стають евристичними індикаторами потенційних ризиків і ресурсів.

Із проведеного аналізу визначено, що Юнг описує **чоловіче начало** крізь інтеграцію свідомого «єго» з тіньовими глибинними імпульсами та жіночою анімою. Ніцше, навпаки, розкриває **жіноче начало** як полюс енергії, що одночасно приваблює й лякає чоловіка, провокуючи зміщення влади, істини та етики. Обидва мислителі, попри різницю у термінах, сходяться на думці, що несвідомий компонент статевої психіки здатний як підживлювати творчий потенціал, так і призводити до моральних девіацій («*Чоловік... повинен дослідити цю внутрішню жіночу енергію*» (К. Г. Юнг) [7]; «*Кіть тигра під рукавичкою...*» (Ф. Ніцше) [3]) (табл. 4).

Таблиця 4

Порівняльний аналіз архетипових і статевої ризиків-ресурсів (Юнг-Ніцше)

Рівень аналізу	Погляд Юнга на чоловіка	Погляд Ніцше на жінку	Практичне застосування у відборі суддів
Позитивний потенціал	Стратегічне мислення, принциповість, раціональна аргументація, здатність тримати межі процесу	Інтуїтивне бачення ситуації, тонка невербальна чутливість, здатність витримувати неоднозначність, схильність до діалогу	Комбінування гендерно-специфічних ресурсів у складі колегії суду: логіка × інтуїція → повніша картина фактичних обставин
Архетипова статева тінь	Деспотичний контроль, гіперраціональність, емоційна холодність, прагнення «перемагати»	Прихована маніпуляція, коливання настрою, персоналізація конфлікту, «ідеальне благо» над законом	Проективні тести (ТАТ, «фігури влади»), шкали афективної лабільності, in-basket-кейси для виявлення імпульсивності та маніпулятивності
Спільний негатив	Для всіх чоловіків: тенденція до одновекторної експансії (воля до влади > етика)	Для всіх жінок: емоційна тотальність (відчуття > правової норми)	Інтерв'ю за моделлю STAR-L з фокусом на дилемі «влада/служіння» та «емпатія/об'єктивність»
Механізми нейтралізації	Індивідуація: інтеграція тіні, розвиток аніми, тренінги емоційної компетентності	Раціональна валідація інтуїтивних рішень, когнітивна рефлексія, вправи на історію справи без персоналізації	Супервізія, менторські групи, психоедукація про архетипи, установчі етичні кодекси

Примітка: Сформовано автором на основі джерел [1–2, 6, 9].

Із таблиці 4 видно, що у першому випадку йдеться про обов'язок інтегрувати емпатійну здатність; у другому – про небезпеку прихованої агресивності у жіночій поведінці. Отже, загальний знаменник обох доктрин – попередження про тіньові механізми влади та емоції, які неусвідомлено проєктуються в соціальні стосунки, а в суддівській професії можуть викривити правосуддя.

У таблиці 5 продемонстровано, що у порівнянні негативних поведінкових проявів кандидатів-чоловіків і кандидаток-жінок на посаду судді простежуються структурно відмінні, але архетипово обумовлені тенденції. Чоловіки зазвичай демонструють гіперраціональність, формалізоване мислення, відстороненість від емоційної сфери, що відображає витіснення аніми. Такі кандидати

Таблиця 5

Інтегральна таблиця для комісії при відборі суддів на посаду

Мета оцінки	Метод (Юнг/Ніцше)	Критерій доброчесності (за Котюком І. І.)	Інструментальна реалізація
Емпатійна компетентність	Юнг: рівень інтеграції аніми	Здатність «чути» обидві сторони	Опитувальник емпатії, симуляція медіації
Стійкість до влади	Ніцше: «воля до могутності» vs самообмеження	Пріоритет служіння перед домінуванням	MBTI + шкала соціальної бажаності + кейс «політичний тиск»
Емоційна регуляція	Обидва: афективна лабільність / емоційний холод	Здатність зберігати об'єктивність під стресом	ALS-18, імітаційний розгляд «справи про згвалтування»
Колегіальність	Ніцше: здатність до дружби / Юнг: тінь співпраці	Повага до різних думок палати	Assessment-center «радча кімната»
Етичний самоконтроль	Юнг: усвідомлення тіні	Відсутність прихованої корупційної мотивації	TAT + інтерв'ю «Life Story»

Примітка: Сформовано автором на основі джерел [1–2, 4, 5, 7, 9].

прагнуть тлумачити правосуддя лише через «букву закону», що знижує їхню здатність до гуманітарного балансу. Це виявляється через TAS-20 та рольові симуляції. Жінки, навпаки, схильні до емоційної тотальності – імпульсивного судження, афективного реагування, суб'єктивізації процесуальних оцінок. Спостерігається схильність ставити особисті переживання вище за формальну правову логіку. Діагностується за шкалами Mach-IV, BIDR-6 та рольовими іграми. У спільному вимірі чоловіки несуть загрозу авторитарного контролю, жінки – емоційної ангажованості. Подолання потребує глибинної роботи з архетипами (аніма/аніmus, тінь), менторських програм, когнітивного тренінгу й кейс-рецензій (табл. 5).

Рисунок 2 є відображенням наступного: Котюк І. І. формулює дилему: «Чи може недоброчесна людина бути доброчесним суддею?» [5] Юнг відповів би: лише у разі, якщо така людина увійде в процес індивідуалізації й «побачить» власну тінь; знання про зло в собі – передумова свідомого його стримування [2; 4]. Ніцше додав би: справжня доброчесність не в усуненні пристрастей, а в перетворенні їх у творчий принцип; «те, що не вбиває,

Рис. 2. Авторський концепт трансформації недоброчесності в доброчесність на основі аналітико-психологічного аналізу ідей К. Г. Юнга та Ф. Ніцше

робить сильнішим» – але сила мусить бути спрямована на захист права, а не на примноження влади [8; 10]. У практичній площині це означає:

1. Неусвідомлена недоброчесність – критичний ризик (тінь керує людиною).

2. Усвідомлена недоброчесність + механізми контролю – може перейти у стан доброчесності через структуроване самообмеження (процедури, колегіальність, етичні обмеження).

3. Усвідомлена доброчесність – зрілий суддя, який інтерналізував правову ідею як *самість* (Юнг) або як *надлюдський ідеал справедливості* (Ніцше) (рис. 2).

Висновки. Проаналізувавши погляди К. Г. Юнга та Ф. Ніцше, виявлено, що обидва великі філософи та мислителі попереджають про небезпеку проєкції несвідомих імпульсів на соціальні ролі; показано, що архетипи (Юнг) та статеві метафори (Ніцше) можуть служити валідними предикторами поведінкових відхилень; визначено, що інтеграція

аніми/анімуса й усвідомлення тіні (Юнг) у поєднанні з критичним аналізом волі до влади та емоційної тотальності (Ніцше) формують методичний каркас для комплексного психодіагностичного скринінгу кандидатів на посаду судді.

Отже, тандем концепцій дає змогу, з одного боку, фіксувати глибинні мотиваційні ризики (агресія, маніпуляція, нарцисизм), а з другого – активувати ресурси стратегічної раціональності та емпатійної інтуїції. Усе це сприяє формуванню корпусу суддів, які не лише відповідають формальним критеріям кваліфікації, а також є цілісно інтегрованими особистостями, здатними дотримуватись основоположного принципу верховенства права.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективою є емпірична апробація моделі в умовах тренінгових програм для кандидатів у судді, а також формування рекомендацій для конкурсних комісій щодо інструментарію глибинної психологічної оцінки.

Література:

1. Аналітична теорія особистості: Карл Густав Юнг. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/3209/86/> (дата звернення: 15.05.2025).
2. Архетипи Карла Юнга: що це і якими вони бувають. URL: <https://www.gasformind.com/arkhetypy-yunha/> (дата звернення: 15.05.2025).
3. Жінки в житті Ф. Ніцше. URL: <http://100v.com.ua/uk/Fact-Zhinki-v-zhitti-F-Nicshe-Fridrih-Vilgelm-Nicshe> (дата звернення: 15.05.2025).
4. Карл Густав Юнг. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BB_%D0%93%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%AE%D0%BD%D0%B3 (дата звернення: 15.05.2025).
5. Котюк І. І. Чи може нечесна людина бути доброчесним суддею? *Юридичний вісник України*. № 7-8 (1439–1440). 16–28 лютого 2023 р. С. 16–18.
6. Погляди Фрідріха Ніцше на жінок. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B8_%D0%A4%D1%80%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%96%D1%85%D0%B0_%D0%9D%D1%96%D1%86%D1%88%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA (дата звернення: 15.05.2025).
7. Психічні типи людей та архетипи за К. Юнгом. URL: <https://www.maxzosim.com/psikhichni-tipi-liudiei-ta-arkhietipi-za-iunghom/> (дата звернення: 15.05.2025). (таблиця)
8. Так казав Заратустра. Фрідріх Ніцше. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3781&page=9> (дата звернення: 15.05.2025).
9. Толерантність, як цивілізаційна ознака сучасного демократичного суспільства: матеріали XVII науково-практичної конференції. Київ. ВНЗ «Національна академія управління». 2019. 134 с.
10. Фрідріх Ніцше: кращі цитати. Цитати Ніцше про жінок. URL: <https://book24.ua.ua/blog/fridrikh-nitshe-luchshie-tsitaty/?srsId=AfmBOorvH7vEUeN2BdAC2EuVGYHGTkZjViLiWQbQd-2ZdUIX5iR3JCaI> (дата звернення: 15.05.2025).
11. 20 цитат відомого психолога Карла Юнга, які допоможуть Вам краще зрозуміти себе. URL: <https://zhenskiy.kyiv.ua/lifestyle/20-tsitat-vidomogo-psihologa-karla-yunga-yaki-dopomozhut-vam-krashhe-zrozumiti-sebe/> (дата звернення: 15.05.2025).
12. Schopenhauer A. Parerga and Paralipomena. Short Philosophical Essays. Vol.2. Translated and edited by Adrian Del Caro Christopher Janaway with an introduction by Christopher Janaway. Cambridge University Press, 2017. 520 p. URL: https://assets.cambridge.org/97805218/71853/frontmatter/9780521871853_frontmatter.pdf (дата звернення: 15.05.2025).

Дата надходження статті: 26.06.2025

Дата прийняття статті: 15.07.2025

Опубліковано: 01.10.2025